

เรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์กับการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมใน จังหวัดศรีสะเกษ

Sacred narratives and the cultural area formation in Sisaket Province.

ชานนท์ ไชยทองดี¹

บทคัดย่อ

วิจัยเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์กับการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ เป็นการวิจัยภาคสนามโดยการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลประเภทชุมชน และวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้องบรรณกรรมพื้นบ้าน ระยะเวลาที่วิจัยระหว่างเดือนมีนาคม 2557 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2558 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่าสามารถรวบรวมเรื่องเล่าได้จำนวน 554 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่าเรื่องเล่า โดยมากมีเนื้อหามหัศจรรย์ (Faire Tale) คือ มีเรื่องราวของอิทธิปาฏิหาริย์ และความมหัศจรรย์เหนือธรรมชาติ ดำเนินเรื่องอยู่ในโลกจินตนาการ รวมถึงสะท้อนเกี่ยวกับชีวิต (Novella) แต่เรื่องราวดำเนินอยู่ในโลกของความเป็นจริง บางครั้งบอกสถานที่ และชื่อตัวละครชัดเจน สอดคล้องกับท้องถิ่น (Local Legend) คือ สามารถอธิบายความเป็นมาของท้องถิ่น บอกชื่อตัวละคร และสถานที่ไว้อย่างชัดเจน อีกทั้งมีการอธิบายเหตุ (Explanatory) คือ อธิบายถึงกำเนิดหรือความเป็นมาของสิ่งที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ

---

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

การกำเนิดของสัตว์บางชนิด สาเหตุที่สัตว์บางชนิดมีรูปร่างลักษณะต่างๆ สอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับสัตว์ (Animal Tale) เป็นเรื่องที่สัตว์เป็นตัวละครเอก มีการแสดงความฉลาดของสัตว์ชนิดหนึ่ง และความโง่ของสัตว์ชนิดหนึ่ง มุขตลก (Marry Tale) ที่ว่าด้วยเรื่องตลกทั้งหลาย ที่สำคัญยังปรากฏเนื้อหาด้านศาสนา (Religious Tale) ที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนา รวมถึงเกี่ยวกับเรื่องผี (Ghost stories) ที่ว่าด้วยผีประเภทต่าง ๆ

การศึกษาการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมจากเรื่องเล่าในจังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า เรื่องเล่าที่ได้จากการรวบรวม สามารถจำแนกได้ ดังนี้ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์กับการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม วัตถุประสงค์สิทธิ์กับการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม เทพศักดิ์สิทธิ์กับการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม บุคคลศักดิ์สิทธิ์กับการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม สัตว์ศักดิ์สิทธิ์กับการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมวิญญาณศักดิ์สิทธิ์กับการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม และพืชศักดิ์สิทธิ์กับการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม เรื่องเล่าเหล่านั้นช่วยให้เรื่องเล่าเหล่านั้นมีคุณค่า และการมีความหมายใหม่ขึ้นมา ภายใต้เงื่อนไขของการมีอยู่ของสังคม ซึ่งมันจะมีคุณค่า และความหมายก็ ต่อเมื่อได้อาศัยหลักการอธิบาย และสร้างความหมายลงไปยังสิ่งนั้น ๆ ซึ่งก็ย่อมทำให้สิ่งนั้นมีความหมายมีเอกลักษณ์ มีอัตลักษณ์ และมีคุณค่าที่โดดเด่นขึ้นมาได้ด้วยเช่นกัน

คำสำคัญ : เรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์ พื้นที่ทางวัฒนธรรม จังหวัดศรีสะเกษ

ABSTRACT

The “Sacred Story and Cultural Area Establishment in Sisaket Province” is a fieldwork research. The data were collected by interviewing the informants who provided information with oral literature and by studying folk literature documents. The research was conducted during March 2014 to February 2015. The data were analyzed by descriptive analysis process. The results revealed that there are 554 sacred stories. The analysis has been reported that, mostly, the contents of the stories are quite similar to the fairy tale. There are about miracles and

paranormal, and the settings are imagination world. There are the stories related to the real world which are called novella. There are the local legends which reflect the ways of people's living. Sometimes, the names of locations are addressed directly also the characters. The stories are concordant with the local legend. The explanatory are the stories to explain about the local and the natural phenomenon explicitly. The animal tales describe the origin of animals and their appearances. In the animal tales, the main characters are the animals and the stories showed their cleverness and the foolishness. There are also the tales which represent funny stories. There are religious tales which about religion and the tales about ghost and spirits.

The study of cultural area establishment from the tales in Sisaket province has been found that the collected tales are divided as followed: the sacred place and cultural area establishment, the sacred objects and cultural area establishment, sacred divines and cultural area establishment, the sacred person and cultural area establishment, the sacred animals and cultural area establishment, the sacred spirits and cultural area establishment, and the sacred plants and cultural area establishment. All of them contributed to the value of the stories and the new senses. The senses were established beneath social conditions. The values of sense would be presented if they can be explained. When the senses were created, they also contributed to uniqueness and identity.

Keywords: Sacred Story , Cultural Area Establishment , Sisaket Province

1. ภูมิหลัง

ตำนานคือเป็นผลผลิตของจินตนาการที่เกิดจากความคิดและความเชื่อที่ต้องการความเข้าใจแบบหนึ่งโดยเฉพาะแตกต่างจากปัจจุบัน เพราะการแสดงออกของตำนานมักจะเป็นไปในรูปของสัญลักษณ์ ซึ่งสร้างขึ้นมาจากลักษณะความคิดในสังคม ดังนั้น การที่จะเข้าใจหรือ “แปล” เนื้อหาตำนานในเชิงสัญลักษณ์นั้นๆ ได้จำเป็นต้องสนใจลักษณะความคิด และระบบคุณค่าของสังคมซึ่งเปรียบเสมือนเป็น “ไวยากรณ์” หรือสื่อให้เข้าใจภาษาของสังคมได้ตำนานปรัมปราที่ใช้เป็นเรื่องเล่าอธิบายเหตุสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นถือเป็นข้อมูลวัฒนธรรมที่เป็นสากล เพราะทุกสังคมในโลกล้วนมีเรื่องเล่าที่เรียกว่า “ตำนาน” ทั้งสิ้น

การศึกษาเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์ที่มีลักษณะเป็นความเชื่อ และตำนานปรัมปราของชาวอีสานในมิติของการศึกษาทางมานุษยวิทยานั้นยังมีปรากฏให้เห็นในผลงานของ พิเชฐ สายพันธ์ (2539) เรื่อง “นาคาคติ” อีสานลุ่มน้ำโขง: ชีวิตทางวัฒนธรรมจากพิธีกรรมร่วมสมัย ที่ผ่านมามีผู้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์ในฐานะตำนาน อาทิ มานิตย์ โศกค้อ (2554) ได้ศึกษาด้านปลาบึก : พหุลักษณะ และความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ ผลการวิจัยพบว่า ตำนานปลาบึกในการรับรู้ของชาวไทย และชาวลาว ทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขงมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นปลาศักดิ์สิทธิ์ที่มีพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ และเป็นตัวแทนของความอุดมสมบูรณ์ และเจริญรุ่งเรืองในชีวิตผู้คน และชุมชนบ้านเมืองด้วย ด้านภาพสะท้อนพหุลักษณะ และความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ในตำนานปลาบึกพบว่า ปลาบึกในวิถีวัฒนธรรมของชุมชนได้แสดงให้เห็นความเป็นพหุลักษณะทางวัฒนธรรมผ่านวิถีคิดแบบพื้นเมืองดั้งเดิมในฐานะเป็นปลาของผีฟ้าผีแถน ปลาของเจ้าน้ำเจ้าท่าปลาของเจ้ามหาชีวิต เป็นตัวแทนผู้เก็บรักษาองค์ความรู้พื้นบ้าน รวมถึงสินทรัพย์ ยืนยาว (2555) ที่ศึกษาด้านปราสาทหิน : ความหมาย และการสร้างอุดมการณ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่อีสานใต้ ที่ช่วยให้มองเห็นบทบาทของตำนานที่มีอิทธิพลต่อสังคมในเขตอีสานใต้

การวิจัยที่ยกตัวอย่างข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์ของเรื่องเล่าที่แฝงไปด้วยความหมายทางวัฒนธรรม ทำให้ทราบถึงคือพื้นที่อีสานใต้ที่ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ ชัยภูมิ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี มีความหลากหลายทางด้านสังคมและวัฒนธรรม บ่งบอกถึงความสำคัญและความ

หลากหลายของผู้คนที่เป็นผลผลิตของสังคมที่มีการสั่งสมทางด้านวัฒนธรรม จังหวัดศรีสะเกษเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในพื้นที่อีสานตอนใต้ที่มีรูปแบบของรัฐสามารถย้อนได้ไปถึงสมัยอาณาจักรขอมโบราณรวมทั้งยังมีหลักฐานหลงเหลือแสดงให้เห็นว่า พื้นที่อีสานใต้รวมพื้นที่ของประเทศเพื่อนบ้านอย่างกัมพูชา และลาว เคยมีความเป็นสากล และติดต่อทางการค้าระหว่างกันมาเนิ่นนาน (เอเจียน แอมอนิเย, 2539)

จากประเด็นที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเกิดคำถามที่นำไปสู่ประเด็นของการตั้งโจทย์วิจัยว่าในเขตพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษนั้นมีเรื่องเล่าใดบ้างที่สามารถนำมาศึกษาวิเคราะห์ตีความเพื่อทำความเข้าใจมิติทางด้านพื้นที่ได้หรือไม่ และเรื่องเล่าเหล่านี้ช่วยสะท้อนให้เห็นภาพของการนำไปใช้ในการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง โดยใช้แนวคิดทางคติชนวิทยา (Folklore) มาศึกษาวิเคราะห์จะช่วยให้มองเห็นลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรม

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา เรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์กับการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ ที่จะช่วยทำให้เข้าใจ และมองเห็นภาพความหมายทางวัฒนธรรมผ่านมุมมองแนวคิดทางคติชนวิทยา ทั้งในแง่ของแบบเรื่อง อนุภาค และสัญลักษณ์หลักสำคัญที่มีอยู่ในเรื่องเล่า ตลอดจนประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องที่อยู่ในการรับรู้ของผู้คนในเขตพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อรวบรวม และจำแนกประเภทของเรื่องเล่าที่มีความศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ใน การรับรู้ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ

2.2 เพื่อวิเคราะห์เรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์กับบทบาทการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม ในจังหวัดศรีสะเกษ

3.ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษา ดังนี้

3.1 เรื่องเล่าที่นำมาศึกษาวิเคราะห์ประกอบด้วย เรื่องเล่าปรัมปราที่โดยเน้นที่ปรากฏในประเพณีมุขปาฐะ รวมถึงประเพณีลายลักษณ์ ของคนไทยกลุ่มต่าง ๆ ที่

อาศัยในจังหวัดศรีสะเกษมาประกอบการศึกษาวิเคราะห์ตีความในงานวิจัยฉบับนี้ด้วย
3.2 ที่มาของข้อมูลนี้ผู้วิจัยได้นำมาจากการรวบรวมในงานภาคสนามเพิ่มเติม
ในพื้นที่ต่างๆ นอกจากนี้ยังอาศัยข้อมูลที่มาจากผลงานที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่ไว้แล้ว
ส่วนหนึ่ง

3.3 สถานที่ทำการวิจัยหรือเก็บข้อมูลสนามการศึกษาในงานวิจัยฉบับนี้ เน้น
ศึกษาเฉพาะตำนานของกลุ่มคนไทในจังหวัดศรีสะเกษ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็นการวิจัยภาคสนาม และการวิจัยเอกสารโดยใช้วิธีการ
ศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative methods) การดำเนินการวิจัยมี ขั้นตอน ดังนี้

4.1 ขั้นตอนการสำรวจ

- 1) สำรวจพื้นที่ในเขตจังหวัดศรีสะเกษ
- 2) รวบรวม และจำแนกประเภทตำนานเรื่องเล่าที่ได้จากการรวบรวม

4.2 ขั้นตอนคัดเลือกข้อมูล

คัดเลือกเรื่องเล่าที่อยู่ในการรับรู้ของผู้คนในจังหวัดศรีสะเกษจากมุข
ปาฐะ และลายลักษณ์โดยพิจารณาถึงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ลัทธิ ศาสนา ซึ่ง
เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความศักดิ์สิทธิ์

4.3 ขั้นตอนการสำรวจ และศึกษาชุมชน

คณะนักวิจัยสำรวจพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์ใน
จังหวัดศรีสะเกษ

4.4 การเตรียมตัวศึกษาภาคสนาม

ก่อนลงพื้นที่ภาคสนาม คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

- 1) ทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research)
- 2) สำรวจ และเก็บข้อมูลภาคสนามเบื้องต้น เช่น สภาพทั่วไปของ
ชุมชน สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมต่าง ๆ เป็นต้น
- 3) กำหนดช่วงเวลาในการเก็บข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลหลัก เครื่องมือ
อุปกรณ์ในการเก็บข้อมูลให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

4.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลจึงมีหลากหลายวิธี ได้แก่

1) การศึกษาเอกสาร

2) การศึกษาภาคสนาม ได้แก่ การสัมภาษณ์ โดยใช้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) การสอบถาม ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูล ทั้งที่มีรูปแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ

4.6 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

- 1) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง
- 2) สมุดบันทึก
- 3) เทปบันทึกเสียง
- 4) กล้องถ่ายภาพ
- 5) กล้องวิดีโอ

4.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิ ด้วยการวิเคราะห์ภาษาเนื้อหา (Content Analysis) ตามประเด็นที่ค้นหา (Topic) แล้วอธิบายความ และเรียบเรียงตรวจสอบ

2) เปรียบเทียบเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลโดยใช้กรอบแนวคิดในการวิจัย

4.8 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

นำเสนอผลการวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

5. ผลการวิจัย

5.1 เพื่อรวบรวม และจำแนกประเภทของเรื่องเล่าที่มีความศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ใน การรับรู้ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ

การรวบรวมและจำแนกประเภทของเรื่องเล่าตำบลบึงมะลู อำเภอ กันทรลักษณ์ จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้จัดจำแนกเรื่องเล่าตามแนวคิดของ สติธ ทอมป์สัน ที่สอดคล้องกับแนวทางการศึกษาเรื่องเล่าในประเทศไทย (ประคอง นิมมาน เหมินทร์, 2543) ซึ่งสามารถรวบรวมเรื่องเล่าได้จำนวน 554 เรื่อง ผลการศึกษา พบว่าเรื่องเล่า พบว่ามีเนื้อหามหัศจรรย์ (Faire Tale) คือ มีเรื่องราวของอิทธิปาฏิหาริย์ และความมหัศจรรย์เหนือธรรมชาติ ดำเนินเรื่องอยู่ในโลกจินตนาการ รวมถึงสะท้อน เกี่ยวกับชีวิต (Novella) แต่เรื่องราวดำเนินอยู่ในโลกของความเป็นจริง บางครั้งบอก สถานที่ และชื่อตัวละครชัดเจน สอดคล้องกับท้องถิ่น (Local Legend) คือ สามารถ อธิบายความเป็นมาของท้องถิ่น บอกชื่อตัวละคร และสถานที่ไว้อย่างชัดเจน อีกทั้งมี การอธิบายเหตุ (Explanatory) คือ อธิบายถึงกำเนิดหรือความเป็นมาของสิ่งที่เกิดขึ้น ในธรรมชาติ การกำเนิดของสัตว์บางชนิด สาเหตุที่สัตว์บางชนิดมีรูปร่างลักษณะต่างๆ สอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับสัตว์ (Animal Tale) เป็นเรื่องที่สัตว์เป็นตัวละครเอก มีการ แสดงความฉลาดของสัตว์ชนิดหนึ่ง และความโง่ของสัตว์ชนิดหนึ่ง มุขตลก (Marry Tale) ที่ว่าด้วยเรื่องตลกทั้งหลาย ที่สำคัญยังปรากฏเนื้อหาด้านศาสนา (Religious Tale) ที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนา รวมถึงเกี่ยวกับเรื่องผี (Ghost stories) ที่ว่าด้วยผี ประเภทต่าง ๆ

5.2 เพื่อวิเคราะห์เรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์กับบทบาทการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมใน จังหวัดศรีสะเกษ

5.2.1 เรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์: สถานที่ศักดิ์สิทธิ์กับการสร้างพื้นที่ทาง วัฒนธรรม

เรื่องเล่าเกี่ยวกับสถานที่ศักดิ์สิทธิ์มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องเล่าประจำถิ่น เกี่ยวกับศาสนสถาน และศาสนวัตถุ หมายรวมเรื่องเล่าประจำถิ่นที่กล่าวถึงศาสน สถานในพระพุทธศาสนา ที่เป็นที่เคารพบูชา เนื่องจากเป็นสัญลักษณ์ทางพระพุทธ ศาสนา โดยเป็นสิ่งที่เชื่อกันว่าศักดิ์สิทธิ์ตั้งตัวอย่างจากอำเภอกันทรลักษณ์

อายุ คำจุล (2557: สัมภาษณ์) ได้ให้รายละเอียดอีกว่า มีชาวบ้าน ฝันว่ามีพญานาคไปเข้าฝันบอกว่าในบ่อน้ำมีทรัพย์สมบัติมหาศาลเขาก็เลยได้นิมนต์ พระไปทำพิธีเมื่อคืนวันที่ 28 ปรากฏว่ามีพระพุทธรูปลอยขึ้นมา 4 องค์ “อ้ายเวท ช่าง ก่อสร้างแก่บอกว่าเรื่องราวแค้นกับตาในระหว่างพิธีเกิดกระแสหนาว ชูพระพุทธรูป

ลอยขึ้นมา ชาวบ้านบางคนบอกว่ามีแก้วแหวนเงินทองขึ้นมาด้วยแต่ตื่นเช้าก็อันตรายจนหายไป และมีลูกสาวผู้ใหญ่ ในคืนที่เธอไปทำพิธีเธอฟันว่าพญานาคมาบอกว่าเป็นลูกสาวเมื่อชาติก่อนเลยให้สร้อยทองโบราณมาเส้นหนึ่ง ตื่นเช้ามาปรากฏว่ามีสร้อยวางอยู่ข้างหมอนจริง ๆ และพระพุทธรูปที่ลอยขึ้นมาจากน้ำเขาได้เก็บไว้ในตู้กระจกมีขนาด 6 - 8 นิ้ว และคนที่มาดูก็เยอะมากเพื่อมารอรับของหลังจากหลวงพ่อดำที่เป็นผู้ทำพิธีอัญเชิญพระพุทธรูปโบราณทั้ง 4 องค์ขึ้นมาจากบ่อน้ำ นอกจากนี้ไม้ที่ขุดเจอก็ห้ามมิให้ผู้ใดเอาไปจากบริเวณหนองถ้ามีคนเอาไปจะทำให้เดินไม่ได้ และมียายคนหนึ่งเอาไป และตื่นเช้ามายายท่านเดินไม่ได้จึงมีการเข้าทรงดู และเขาบอกว่าเจ้าที่เจ้าทางเขาให้เอาไม้ไปไว้ที่เดิมถ้าไม่เอาไปก็อาจจะเป็นมากกว่านี้ยายจึงเอาไม้ไปไว้ที่เดิมยายก็หายเป็นปกติเป็นความเชื่อจึงไม่มีคนเอาไม้ไป

ไม้ที่ขุดเจอในหนองเตียง

บ่อโบราณ

5.2.2 เรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์: วัตถุศักดิ์สิทธิ์กับการสร้างพื้นที่ทาง

วัฒนธรรม

เรื่องเล่าที่เกี่ยวกับวัตถุศักดิ์สิทธิ์โดยมากเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นพุทธศาสนาแบบพื้นบ้านโดยมีความหมายในเชิงคุณค่า และมูลค่า อาจเป็นทรัพย์สินสมบัติเงินทองในโลกของความเป็นจริง ตลอดจนโลกแห่งจิตวิญญาณ เกี่ยวข้องกับความเชื่อในเอกสารโบราณที่กล่าวถึงเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์ดั้งเดิม ดังตัวอย่างจากอำเภอศีลาลาด

คำตัน อักษร (2557 : สัมภาษณ์) เล่าว่า สมัยที่แม่คำตัน อักษร อายุ ประมาณ 16 ปี พ่อของแม่คำตัน ชื่อว่าพ่อมัน ได้ฝันว่ามีคนใส่ชุดสีขาว นุ่งขาวมาบอก

ในฝันว่า ถ้าอยากได้ของดี สมบัติเก่า ก็จะไปขุดเอา คนที่มาเข้าฝันบอกได้บอกสถานที่ไว้เรียกว่า ฮ่องบักแดง ในบริเวณนั้นถ้าเดินแล้วพบไม้คุดเตี้ยกหรือไม้เก่าๆ “ไม้คุดเตี้ยก” เป็นภาษาผี ความหมายของไม้คุดเตี้ยกในที่นี้คือ งูสิงดง นั่นเอง พอคนนุ่งขามาบอกเสร็จแล้วก็หายไป

ของดีหรือสมบัติพญานาค ของนางคำตัน อักษร

ความฝันของพ่อมันในครานั้น จึงพาแม่คำตันไปขุดเอาสมบัติดังที่ได้ฝัน พอเดินไปถึงที่บริเวณที่คนนุ่งขามาบอกในฝัน ได้เห็นงูสิงตัวใหญ่มาก พอเดินไปถึงงูสิงตัวนั้นก็เลื้อยหนี พ่อมันจึงขุดลงบริเวณนั้น ขุดก็ได้พบกับโลหะทองสำริด จึงเชื่อว่าเป็นของดีเป็นสมบัติ แต่พ่อมันได้หักโลหะทองสำริดนั้นออกให้ลูกคนละชิ้น หักออกทั้งหมด 3 ชิ้น แต่ใน 3 ชิ้นที่หักไปไม่รู้ว่าจะหายไปไหน เหลือเพียงตัวที่ติดอยู่กับฐาน

5.2.3 เรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์: เทพศักดิ์สิทธิ์กับการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม

เรื่องเล่าที่มีเนื้อหากล้าถึงประวัติหรืออิทธิปาฏิหาริย์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนแต่ละท้องถิ่นเคารพนับถือในฐานะเจ้าพ่อเจ้าแม่ โดยสิ่งที่เรื่องเล่าประจำถิ่นกล่าวไม่จำเป็นจะต้องเป็นคนเสมอไป ดังตัวอย่างจากอำเภอวังหิน

ที่ สมบัติวงศ์ (2557:สัมภาษณ์) กล่าวว่า “ประเพณีความเชื่อของบ้านเราก็มีเยอะ แต่จะทำการใหญ่โตก็มีเช่น แขนงโขนตา เข้าพรรษา ออกพรรษา เรือมมะมัวด (เจ้าแม่มด) และบุญประจำปีโคจรกระดุก บุญจูนิน จะว่าไปก็ทำตามฮีตสิบสอง

นั้นแหละ” แต่บางพิธีเราไม่ได้จัดใหญ่โตแต่เราต้องทำ และปฏิบัติเพราะเป็นสิ่งที่ดั้งเดิม
จะได้ส่งต่อลูกหลาน

ตะม็อก เนียง ฮึง ศาลพระแม่ธรณี

ศาลพระแม่ธรณี (ตะม็อก เนียง ฮึง) เป็นศาลไม้ที่ตั้งอยู่ฝั่งทิศตะวันตกของ
หมู่บ้าน เป็นศาลพระแม่ธรณีเจ้าแห่งแผ่นดิน การเลี้ยงจะเลี้ยงเช่นเดียวกับศาลปู่ตา
เครื่องเซ่นก็เช่นเดียวกับศาลปู่ตา และเสี่ยงทายเช่นเดียวกัน การบนบานศาลกล่าว
จะต้องมีการบอกเสมอว่าใคร มาทำอะไรที่หมู่บ้าน ที่ดินของท่าน เพราะหากไม่บอก
ตามพิธีแล้ว จะก่อให้เกิดสิ่งไม่ดีต่อผู้ที่มีกระทำการใดใดในหมู่บ้าน ชาวบ้านให้การ
เคารพนับถือมาก ทุกคนจะปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด พื้นที่ที่ตั้งของศาลจะอยู่ติดกับ
ลำห้วยวะ

5.2.4 เรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์: บุคคลศักดิ์สิทธิ์กับการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม
เรื่องเล่าที่มีเนื้อหากล่าวถึงพระเกจิอาจารย์ ผู้ที่เชื่อกันว่ามีวิชาอาคม
หรือบุคคลสำคัญที่เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน แต่ไม่ใช่การบูชาในฐานะ
เทพเจ้าหรือเจ้าพ่อเจ้าแม่ เป็นการเล่าถึงที่มาของบรรพชนของกลุ่มชน โดยอาจเป็น
เรื่องเล่าเล่าถึงการเดินทางมาตั้งถิ่นฐาน หรือเล่าว่าผู้ใดเป็นบรรพชนของกลุ่มตน ดัง
ตัวอย่างจากอำเภอเมืองศรีสะเกษ

จำลอง พรหมสิทธิ์ (2557 : สัมภาษณ์) เล่าว่าเมื่อตอนเช้ามีด เวลาประมาณ
04.30 น. ของวันพุธที่ 26 กุมภาพันธ์ 2535 ได้มีรถยนต์พลิกคว่ำ ที่ถนนศรีสะเกษ-
อุบลราชธานี กม.ที่ 7 ตำบลหนองแก้ว อำเภอเมืองศรีสะเกษ ทราบว่ารถยนต์คันนั้น

วิ่งมาจากทางอุบลราชธานีมุ่งหน้าเข้าสู่ศรีสะเกษ แล้วเกิดเหตุยางรถแตก ทำให้รถเสียหลักพลิกคว่ำ ในรถคันนั้นมีผู้โดยสารอยู่ 2 คน ก็คือฮันนี่ ศรีอีสาน แรงการพลิกคว่ำทำให้เธอคอหักเสียชีวิตคาที่ และคนขับรถ (ไม่ทราบชื่อ) ไปเสียชีวิตที่โรงพยาบาล

บริเวณศาลแม่ฮันนี่ และนายจำลอง พรหมสิทธิ์

พอเหตุการณ์นั้นผ่านไป พ่อกับแม่ของฮันนี่ ศรีอีสาน ก็ได้พาหมอทรงเจ้ามาทำพิธีเรียกขวัญของฮันนี่ ณ ที่เกิดเหตุตามความเชื่อของชาวอีสาน แล้วหมอทรงเจ้าก็ได้บอกกับพ่อแม่ของฮันนี่ว่า ฮันนี่ ศรีอีสาน บอกว่าอยากอยู่ที่นี้ (ที่ประสบอุบัติเหตุ) หลังจากนั้นมาก็นายตำรวจคนหนึ่งเป็นคนตำบลโพนเขวา (ไม่ทราบชื่อ) และชาวบ้านในละแวกนั้นได้สร้างศาลขึ้น ณ ที่ที่ฮันนี่ประสบอุบัติเหตุ (ที่นาของลุงจำลองปัจจุบัน) จึงได้ตั้งชื่อศาลนี้ว่า “ศาลเจ้าแม่ฮันนี่” ผู้คนที่สัญจรไปมาต่างแวะเวียนมากราบไหว้ขอพร บ้างมาขอการงาน และโชคลาภแต่จะความเชื่อของแต่ละบุคคล

5.2.5 เรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์: สัตว์ศักดิ์สิทธิ์กับการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม

เรื่องเล่าประจำถิ่นที่กล่าวถึงสัตว์ที่เชื่อกันว่ามีความสามารถพิเศษกว่าสัตว์ธรรมดา อาจเป็นบาริหารของเทพเจ้า เจ้าพ่อเจ้าแม่ต่าง ๆ หรือพระพุทธรูปสำคัญ นอกจากนั้นเรื่องเล่าสัตว์ศักดิ์สิทธิ์อาจเล่าแทรกอยู่ในเรื่องเล่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น ดังตัวอย่างจากอำเภออุทุมพรพิสัย

สมาน บุญยก (2557 : สัมภาษณ์) เล่าถึงเต่าในหนองสะซอนโดยมีรายละเอียดว่า ชาวบ้านจะเห็นเต่าขึ้นมาจากหนองน้ำเมื่อมีปรากฏการณ์ต่าง ๆ หรือมีการจัดงานบุญ งานที่มีเสียงอึกทึกครึกโครม เป็นต้น ชาวบ้านเล่าว่าการที่เต่ามาปรากฏให้เห็นนั้น เป็นการมาเพื่อบอกกลางบอกเหตุ หากแก้ไขแล้วไม่สำเร็จลุล่วง จะมีคนในหมู่บ้านเจ็บไข้ได้ป่วย หรือเกิดอุบัติเหตุ นอกจากนั้นยังเคยมีปรากฏการณ์ครั้งหนึ่งเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2547 ในหมู่บ้านขมิ้นมีการจัดงานบุญกฐิน (ประเพณีบุญกฐินเริ่มตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึงวันเพ็ญเดือน 12) ชาวบ้านพบตะพาบน้ำหนักประมาณ 11 กิโลกรัม อยู่ภายในงาน คาดว่าคงขึ้นมาจากหนองสะซอน เพื่อมารับบุญกฐิน

5.2.6 เรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์: วิญญาณศักดิ์สิทธิ์กับการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม เรื่องเล่าที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับภูตผี วิญญาณ ที่มีความเคลื่อนไหวหรือการเปลี่ยนแปลงของเรื่องเล่าที่มีลักษณะของการอธิบายโยงกับความเหนือธรรมชาติ อาทิ บุคคล วัตถุ เหตุการณ์ปริศนาลึกลับ พื้นที่เวลา เป็นต้น ซึ่งมีความแตกต่างจากเรื่องเล่าในโลกชีวิตประจำวันโดยทั่วไป เผยให้มนุษย์ได้สัมผัสกับอำนาจเหนือธรรมชาติ และมีกลิ่นอายความศักดิ์สิทธิ์ปะปนรวมอยู่ด้วย เรื่องเล่าผีเจ้านายในบริบทชุมชนชายแดนไทย-ลาว มีลักษณะพลวัตหรือมีความหลากหลาย และสื่อความหมายทางวัฒนธรรม ดังตัวอย่างจากอำเภอขุนหาญ

องอาจ เลิศศรี (สัมภาษณ์ : 2557) กล่าวว่าพระแม่ธรณีบีบมวยผมที่อยู่บนประตูทางเข้าเป็นการปกป้องไม่ให้มาร สิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ เข้าสู่วัดเป็นการปิดป่าสิ่งไม่ได้ดีไม่ให้เข้า ดังกับที่พระแม่ธรณีบีบมวยผมเพื่อให้น้ำท่วมธิดาของพญามารทั้งสามตนที่มาก่อวุ่นพระพุทธรูปเจ้าไม้ให้ตรัสรู้ได้สำเร็จ และภายหลังบริเวณวัดยังเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านให้ความเคารพพื่อนั่นก็คือ ศาลเจ้าแม่ตะเคียน และศาลเจ้าปู่ตาสระ

ศาลเจ้าแม่ตะเคียน

ศาลเจ้าแม่ตะเคียนเกิดขึ้นจากเมื่อปลายปีก่อนเกิดฝนตกหนักจนทำให้ฝายป่าอ้อซึ่งเป็นฝายกักเก็บน้ำของตำบลกันทรอม และตำบลห้วยจันทร์เกิดแตกจนทำให้ชาวบ้านพาไปดูแต่ก็ไม่ได้มีคนรู้ว่ามันตันตะเคียนอยู่ในน้ำ จนกระทั่งมีพระธุดงค์เดินทางมาถึง และได้บอกกล่าวแก่ชาวบ้านว่าต้นตะเคียนที่มีสิ่งสถิตอยู่ ชาวบ้านจึงได้มาดู และพบว่ามันตันตะเคียนอยู่จริงจึงได้ช่วยกันยกขึ้นโดยวันแรกชาวบ้านใช้ทั้งรถยก เครื่องยกแต่ก็ยกไม่ขึ้น จึงได้ทำพิธีอันเชิญเจ้าแม่ตะเคียนขึ้นมา จากนั้นก็ยกได้อย่างง่ายดาย ชาวบ้านจึงได้ช่วยกันนำต้นตะเคียนขึ้นมา และนำไปแห่รอบหมู่บ้านเพื่อเป็นสิริมงคลแก่หมู่บ้านก่อนที่จะนำไปไว้ที่วัดกันทรอมอุดม (ฉลาด มนตรีวงษ์, 2557: สัมภาษณ์) จากนั้นจึงได้สร้างศาลเพื่อให้ชาวบ้านได้มาเคารพบูชา ถ้าจะกล่าวถึงความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าแม่ตะเคียนโดยส่วนใหญ่ชาวบ้านจะมาบนเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ต้องการ การแก้บนนั้นจะต้องนำชุดเครื่องสำอางหรือเครื่องนุ่งห่มต่าง ๆ ไปถวาย ถ้าหากผู้ใดไปขอแล้วไม่ไปแก้บนก็จะเกิดสิ่งแปลกขึ้นกับตัวของผู้นั้น

5.2.7 เรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์: พิษศักดิ์สิทธิ์กับการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม

เป็นเรื่องเล่าที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับการกำเนิด ภูมิทัศน์ และธรรมชาติ สามารถแสดงให้เห็นนัยที่มีความหมายทางวัฒนธรรม ของกลุ่มชนในจังหวัดศรีสะเกษ ในวิถีความเชื่อดั้งเดิม และวิถีความเชื่อทางพุทธศาสนา และศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ดังตัวอย่างจากอำเภอขุนหาญ

ชาวเขมร-ส่วย ในอดีตเวลาจะให้บุตรหลานแต่งงาน เขาต้องดูตำราที่ชื่อว่า เจกเมียะ (กล้วยทองคำ) ตำรานี้มีเขียนไว้ในสมัยอยุธยาตอนตกทอดมาจนถึงทุกวันนี้ แต่เจ้า

พิธีผู้ให้ฤกษ์แต่งงานปัจจุบันไม่นิยมใช้กันแล้ว ซึ่งเจกเมียะ (กล้วยทองคำ-ชมร) เป็นความหมายจากความเชื่อจากนิทานเรื่องฤกษ์ดีของบุรุษชาวนาที่ปลูกกล้วยตรงเวลา ฤกษ์ที่โหรในราชสำนักบอกไว้ ที่สอดคล้องกับ มาก สิงห์โท (2557 :สัมภาษณ์) ได้เล่าว่า พระราชาจะลงเสาทหลักเมืองจึงให้โหรดูฤกษ์ที่ดีที่สุด โหรก็กำหนดเวลาให้ และเมื่อถึงเวลาก็เอาเสาลงหลุม แต่ปรากฏว่าคลาดไป 1 นาที ในขณะที่เดียวกันนั้นมี บุรุษผู้หนึ่งปลูกกล้วยตามฤกษ์นั้น การเอาเสาทหลักลงหลุมนั้น ผลปรากฏว่าไม่ได้ผลดีดังทำนาย พระราชาจึงสั่งประหารชีวิตโหรนั้นเสีย แต่บุรุษผู้ปลูกกล้วยนั้น เมื่อกล้วยโตขึ้นก็ลืบบอกกลับมาเป็นทองคำ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าฤกษ์ดีนั้นไม่ผลต่อชะตาชีวิต ดังนั้นการแต่งงานที่ถือให้บุตรธิดามีเหย้าเรือนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องเลือกฤกษ์ให้ดีที่สุด

6. อภิปรายผล

ผลการวิจัย เรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์กับการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษในตอนต้น เป็นข้อมูลนำสู่การอภิปรายผลการศึกษา ดังนี้

เนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางคติชนวิทยา การวิจัยในครั้งนี้ทำให้ทราบว่าเรื่องเล่ามีบทบาทสำคัญต่อการถ่ายทอดการเรียนรู้ เสริมสร้างบุคลิกภาพ มีพลังโน้มน้าวความคิด ทัศนคติ และพฤติกรรมของแต่ละบุคคล รวมทั้งมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ และสังคมในหลายด้าน (ประยูร ทรงศิลป์, 2542) ประเภทของเรื่องเล่าที่จำแนกตามแนวคิดของสตีธ ทอมป์สันนั้นพบว่า มี 7 ประเภท และพบว่า เป็นเรื่องเล่าที่มีความคล้ายคลึงกับเรื่องเล่าอีสาน เรื่องที่ชาวบ้านถ่ายทอดพบว่า เป็นเรื่องที่มีการผลิตซ้ำ อาทิ เรื่องเกี่ยวกับผี เกี่ยวกับสัตว์ และเรื่องเกี่ยวกับการย้ายถิ่นฐาน ดังทฤษฎีการแพร่กระจาย (Diffusion Theory) ของคาล์ ครอน (Karl Krohn) นักคติชนวิทยาชาวฟินแลนด์ และสตีธ ทอมป์สัน (Stith Thompson) ได้สรุปสาระสำคัญของทฤษฎีการแพร่กระจายคือเรื่องเล่าน่าจะเกิดขึ้นจากที่ใดที่หนึ่งก่อนแล้ว ก็แพร่กระจายไปสู่แหล่งอื่นๆ ประเพณีการเล่าเรื่องเล่าเป็นสิ่งที่ปรากฏในทุกสังคม แต่ละสังคมต่างก็มีวิธีการอนุรักษ์เรื่องเล่า บางสังคมอนุรักษ์เรื่องเล่าด้วยการเล่าสืบต่อกันมา บางสังคมอนุรักษ์ด้วยการบันทึกเป็นลายลักษณ์ ในสังคมที่ถ่ายทอดการเล่าเรื่องเล่าสืบต่อกันมา หากปราศจากผู้รับช่วงสืบทอดกันมา และไม่มีกรบันทึก

เป็นลายลักษณ์อักษรเก็บไว้ นับวันที่จะค่อยๆ หดไปจากสังคมนั้นๆ (จารูวรรณธรรมวัตร, 2530)

ในส่วนของการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมจากเรื่องเล่าในจังหวัดศรีสะเกษ สามารถบอกความคิดของกลุ่มชน ดังที่คลิฟฟอร์ด เกียร์ซ (Clifford Geertz) สุริยา สมุทรคุปต์ และคณะ, (2540) นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกันคนสำคัญ ได้นำเสนอว่า “ความคิด” (thought) สามารถพิจารณาได้ 2 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นกระบวนการ และส่วนที่เป็นผลผลิตหรือตัวความคิด ความคิดจึงมีความหมายครอบคลุมทั้งสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น และเป็นไปในหัวสมองของคน และสิ่งที่ถูกถ่ายทอดออกมาเป็นการกระทำหรือพฤติกรรมทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และระดับสังคม เนื่องจากหน่วยในการวิเคราะห์ของนักมานุษยวิทยาไม่ใช่ปัจเจกบุคคล การศึกษา “ความคิด” ในสาขาวิชานี้จึงเริ่มต้นในระดับสังคม และให้ความสนใจผลผลิตของความคิดที่ถูกถ่ายทอดหรือสั่งสมในรูปของสัญลักษณ์ ระบบระเบียบหรือแบบแผนต่างๆ ในแต่ละวัฒนธรรม เช่น ศาสนา เศรษฐกิจ การเมือง ค่านิยม จารีตประเพณี กฎหมาย ฯลฯ

ดังนั้น พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนจากเรื่องเล่าก็คือ การสำนึกในถิ่นฐานบ้านเกิด การเคารพในวิถีธรรมชาติ การนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทั้งผี ทั้งพุทธศาสนา ทั้งหมดนั้นมาจากสภาพภูมิศาสตร์ที่ตั้งทางวัฒนธรรมของจังหวัดศรีสะเกษ สอดคล้องกับ นภาพรณห์ หะวานนท์ (2552) ได้อธิบายเกี่ยวกับวิธีการศึกษาเรื่องเล่าในงานศึกษาทางสังคมศาสตร์ไว้ว่า “วิธีการศึกษาเรื่องเล่า ให้กรอบการมองที่ช่วยให้นักวิจัยสามารถเข้าถึงประสบการณ์ของบุคคลผ่านเรื่องราว ด้วยมนุษย์เรานั้นอยู่ภายใต้อิทธิพลของเรื่องเล่าของตนเอง และของผู้อื่น เรื่องเล่าเป็นบันทึกประสบการณ์ของมนุษย์ที่ถูกสร้างขึ้นผ่านเรื่องราวที่ถูกนำกลับมาเล่าใหม่ วิธีการศึกษาเรื่องเล่าจึงเหมาะกับการศึกษาความซับซ้อนของชีวิต เพราะเรื่องเล่าเปิดพื้นที่ให้คนสามารถนำเรื่องต่างๆ กลับมาเล่าใหม่ได้อีกครั้ง คนมองความสมเหตุสมผลในชีวิตของตนเองตามเรื่องเล่าที่มีอยู่ ดังนั้นความเข้าใจชีวิตจึงไม่ใช่การตั้งคำถามว่าชีวิตเป็นอย่างไร แต่เป็นการตั้งคำถามว่าชีวิตได้รับการตีความ และตีความใหม่อย่างไร” ดังนั้นพื้นที่ทางวัฒนธรรมจากเรื่องเล่าจึงเป็นไปตามแนวคิดของ H.Lefebvre (1991) แบ่งความหมายพื้นที่ออกเป็น 3 ระดับ

1. Physical space ซึ่งหมายถึง พื้นที่ที่เป็นกายภาพ เช่น จักรวาล
2. Mental space เป็นพื้นที่ตามทัศนะของนักปราชญ์ และนัก

คณิตศาสตร์ ซึ่งหมายถึงการรับรู้พื้นที่ในจิตใจ เช่น ความรู้สึกที่ผูกพันกับพื้นที่ ความรู้สึกสะกดกสบาย ฯลฯ

3. Social Space & Social practice เป็นพื้นที่ที่ถูกประกอบสร้างขึ้น ด้วยกิจกรรม ปฏิบัติการ โครงการต่างๆ การใช้สัญลักษณ์ การสร้างสังคมอุดมคติ (utopia) รวมทั้ง การทำให้เป็นปริมณฑล (sphere) ซึ่งในความหมายสุดท้ายนี้ จะครอบคลุมขอบเขตอย่างกว้างขวางนับตั้งแต่ การใช้พื้นที่ในเมืองที่ทำให้เขตบางเขต กลายเป็นเขตธุรกิจ (เช่น บริเวณถนนสีลม) ทำให้ที่ดิน มีมูลค่ามหาศาล ไปจนกระทั่ง ถึงอาณาบริเวณที่มีการไหลเวียนของข่าวสารข้อมูล เช่น ในจอโทรทัศน์ ที่มีพื้นที่ทาง กายภาพไม่กั้นนิ้ว แต่ทว่าในแง่ทางสังคมแล้วโทรทัศน์กินอาณาบริเวณกว้างขวาง นับ ตั้งแต่พื้นที่ของอวัยวะภายในร่างกายของคน ไปจนกระทั่งถึงจักรวาล

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นสิ่งที่ควรเร่งดำเนินการเนื่องจากผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนลดลง

7.2 การรวบรวมเรื่องเล่าชาติพันธุ์ทั้งที่ปรากฏในรูปแบบมุขปาฐะ หรือลายลักษณ์เป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากการผสมผสานทางวัฒนธรรมปัจจุบันอาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเรื่องเล่า

7.3 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระบบคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในเรื่องเล่า

เอกสารอ้างอิง

- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2530). **คติชาวบ้าน**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- นภาพรณ์ หะวานนท์. (2552).วิธีการศึกษาเรื่องเล่า : จุดเปลี่ยนของการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์. **วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง**. 5(2). 1-22.
- ประคอง นิมมานเหมินท์ . (2543). **นิทานพื้นบ้านศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประยูร ทรงศิลป์. (2542). **การศึกษาวิเคราะห์ตำนาน และนิทานพื้นบ้านเขมรภาคที่ 1-9**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- พิเชช สายพันธ์. (2539). **นาคาคติอีสานลุ่มน้ำโขง : ชีวิตทางวัฒนธรรมจากพิธีกรรมร่วม**. วิทยานิพนธ์ (สม.ม.) สาขามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มานิต โสภค้อ. (2554). **ตำนานปลาบึก : พหุลักษณะและความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์**. วิทยานิพนธ์ (ศศ.ม.) สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุริยา สมุทคุปต์ และคณะ. (2540). **วิถีคิดของคนไทย : พิธีกรรมช่วงผีพ่อนของลาว** **ข้าวจ้างจังหวัดนครราชสีมา**. นครราชสีมา : ห้องไทยศึกษานิตทัศน์ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- สินทรัพย์ ยืนยาว. (2555). **ตำนานปราสาทหิน : ความหมายและการสร้างอุดมการณ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่อีสานใต้**. วิทยานิพนธ์ (ศศ.ม.) สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เอเลี่ยน แอมอนิเย. (2539). **บันทึกการเดินทางในลาว ภาคหนึ่ง พ.ศ. 2438**, แปลจาก Voyage dans leLaos Tome Premier 1895. โดย ทองสมุทโรตเร และ สมหมาย เปรมจิตต์. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.